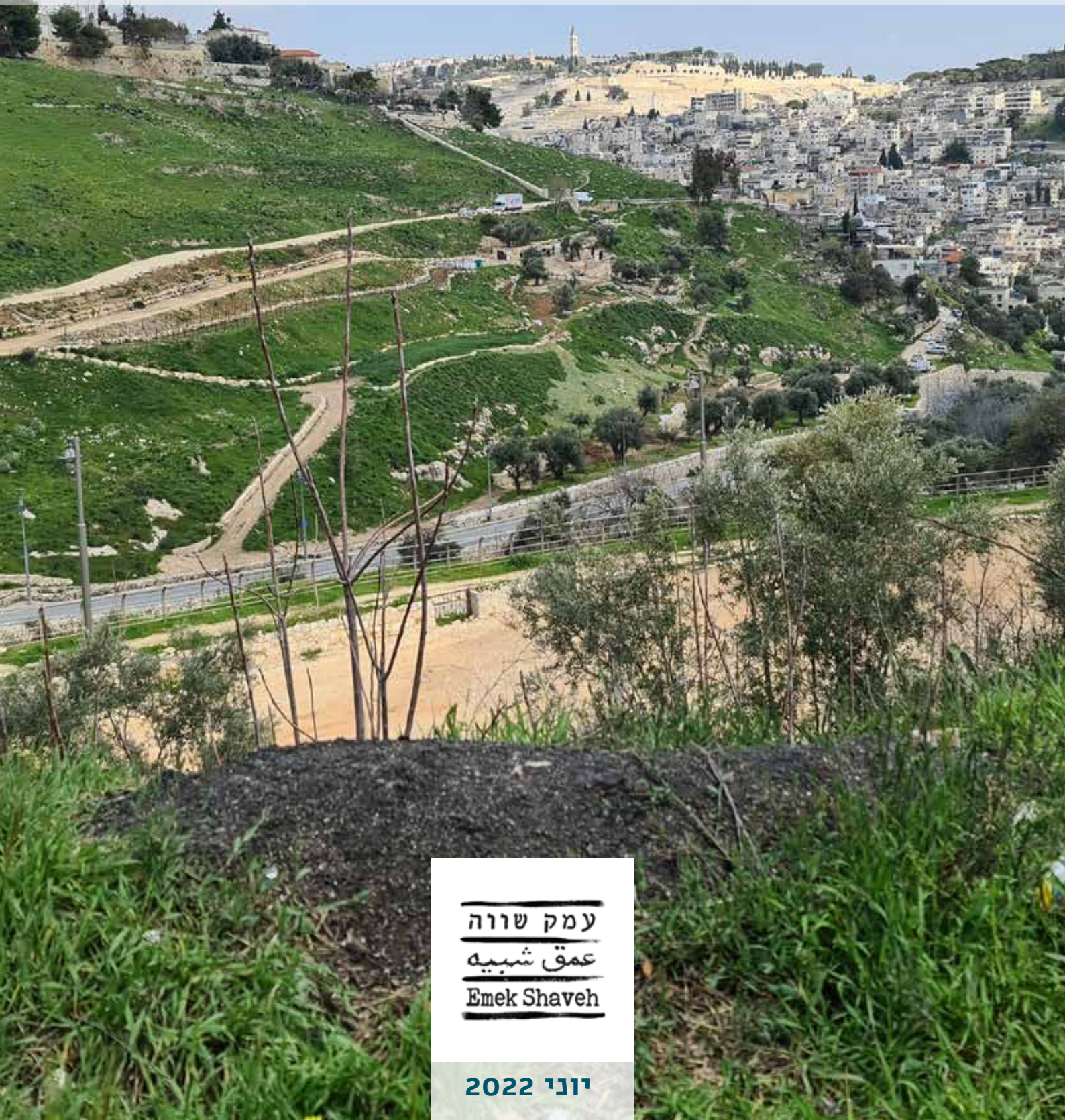

עיר דוד בהתרחבות

דוח מעקב גיא בן הינום

עמק שווה

عمق شبیه

Emek Shaveh

יוני 2022

כתיבה ותחקיר: אורי ארליך
עריכת לשון: נועה שליטין
גרפיקה: עדי מנדלר
צילום: עמק שווה

עמק שווה (חל"צ) | www.emekshaveh.org | info@emekshaveh.org

עמק שווה הוא ארגון של ארכאולוגים ופעילים קהילתיים, העוסק במקומה של הארכאולוגיה בחברה הישראלית ובסכסוך הישראלי-פלסטיני. אנו רואים בארכאולוגיה אמצעי לגישור וקירוב בין עמים ותרבויות בכלל, ובגורם בעל השפעה על הדינמיקה של הסכסוך הישראלי-פלסטיני בפרט.

תמיכתם חשובה לנו כדי שנוכל להמשיך לפעול למען מטרה זו. לתרומה [לחצו כאן](#).

הפרסום הופק על ידי ארגון עמק שווה (חל"צ) ונתמך בידי שגרירות נורווגיה בישראל, משרד החוץ השווייצרי FDFA, ו-HEKS. המידע המפורסם הוא באחריות ארגון עמק שווה בלבד, ואינו מייצג את דעת התומכים הנ"ל.

עמק שווה נתמך על ידי ארגונים, מדינות ותורמים פרטיים הפועלים לחיזוק הדמוקרטיה וזכויות האדם. עיקר המימון מקורו במדינות זרות.

* זוהי גירסה מעודכנת של הדו"ח בעקבות מידע חדש שהובא לידיעתנו לאחר פרסומו.

תוכן

4	תקציר מנהלים
5	מבוא
7	המצב החוקי של האדמות
9	סקירה של המאמץ לפיתוח והרחבת הפעילות בחווה החקלאית
12	פיתוח מקיף ופיקוח רופף
17	התמונה הגדולה
19	מימון
20	חלק ממארג של אתרים
21	סיכום

תקציר מנהלים

במשך כשלושים שנים ממשלות ישראל פועלות בשיתוף פעולה עם ארגוני ימין כדי ליצור את ארץ התנ"ך באגן ההיסטורי של ירושלים. לצורך כך הועברו נכסים ארכאולוגיים והיסטוריים לידי של ארגון הימין הקיצוני אלע"ד. הנכסים העיקריים באזור שמדרום לעיר העתיקה הם הגן הלאומי עיר דוד, שנמצא בליבה של שכונת ואדי חילוה (סילוואן), וגיא בן הינום, הוא ואדי א-רבאבה. אופן ההשתלטות על נכסים אלו ואחרים באזור מלמד על רצון לשינוי מהותי בשטח והוא כולל תפיסת שטחים במגוון מנגנונים ושימוש בסנטימנט יהודי-דתי-לאומי ליצירת תודעת שייכות ובעלות על השטח בקרב יהודים.

גיא בן הינום הוא מקום מרתק מבחינה היסטורית וארכאולוגית, ונשקף ממנו נוף יפה וייחודי הנמצא גם במרכזו של סכסוך פוליטי. המסורות והאמונות המיוחסות למקום מקנות לעמק חשיבות דתית ותרבותית חוצה דתות ועמים. האזור הוא אחד השטחים הפתוחים האחרונים במזרח ירושלים, במיוחד בסביבת העיר העתיקה.

בשנת 1974 בהחלטה שנועדה לשמר חגורה ירוקה סביב העיר העתיקה הוכרז שהגיא הוא חלק מהגן הלאומי סובב חומות ירושלים. בעקבות ההחלטה, תושבי אבו תור וסילוואן, שהיו אז בעלי קרקעות בתוך הגיא, לא הורשו לבנות בו עוד. בשנת 2018 איסור זה הוביל להשתלטות העירייה על שטחים נרחבים בגיא באמצעות צווי גינון.

בשנת 2020 הסלים עוד תהליך ההשתלטות על הגיא, עת הוקמה החווה החקלאית. מאז ארגון עמק שווה עוקב אחר התקדמות המיזם. המעקב כולל תיעוד של ביקורים, שיחות עם תושבים בגיא ובאזורים הסמוכים ומאמצים לחשיפת הפעילות של עמותת אלע"ד בגיא.

הפיתוח באזור זה מאפשר לעמותת אלע"ד לחלוש על שטחים המחברים בין מערב ירושלים למזרחה ומסתיימים בשני מקומות אסטרטגיים מבחינתה. מסלול הפיתוח מגיע בצפון מזרח עד לבית הקברות היהודי סמבוסקי, ואחרי בית הקברות יש ירידה לאתר התיירות עיר דוד, שגם אותו מפעילה עמותת אלע"ד. בקצה המזרחי העמק גובל בשכונת אל-בוסתאן ועתיד להשתלב בתוכנית העירונית להפוך את השכונה, או לפחות חלק ניכר ממנה, לגן המדמה את גן המלך המקראי.

הפעילות בגיא בן הינום היא חלק בלתי נפרד מהמאבק על אגן העיר העתיקה של ירושלים ואמצעי לדחוק את הפלסטינים ממרחב זה. המאבק כולל ניסיון לגירוש תושבים מבתיהם, והשתלטות על שטחים ובתוך כך הוא יוצר נרטיב היסטורי התואם את הסיפור היהודי-ישראלי ומחליש את הסיפור הפלסטיני של האזור. כל אלה מביאים לכדי חסימה מוחלטת של פתרון מדיני מוסכם, המבוסס על משא-ומתן מדיני.

מסמך זה מבקש להציג סיכום של הפעילות בגיא כפי שתועדה על ידי עמק שווה ולחשוף את רכיבי המנגנון שהוקם לצורך מימוש המטרות של אלע"ד:

< הכפפה של מנגנונים משפטיים לצורך קידום האינטרס של אלע"ד.

< אכיפה סלקטיבית – אכיפה מוגברת כלפי הפלסטינים, ומתירה כלפי יהודים.

< הכפפה של מערכות התכנון לצורך קידום תוכניות המשנות באופן מהותי את הגיא.

< הכפפה של רשויות מדינה – הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י), רשות הטבע והגנים (רט"ג) ורשות העתיקות (רע"ת) באופן ישיר, ושל משרד החינוך, צה"ל ורשויות אחרות – לצורך קידום תוכניות ופעילות לשינוי הנוף והמורשת של גיא בן הינום.

מבוא

בשנת 1974 הוכרז הגן הלאומי סובב חומות ירושלים במטרה לשמור על אופי המרחב ההיסטורי של העיר העתיקה. גיא בן הינום, ואדי א-רבאבה, הוא חלק מהגן. בחלקו המערבי של גיא בן הינום נמצאים הסינמטק ובריכת הסולטן, והוא עולה מערבה עד ממילא. חלקו המזרחי של הגיא הוא שטח ירוק בין השכונות אבו תור וסילוואן ולמרות ההזנחה של המקום מצד העירייה ורשות הטבע והגנים (רט"ג) הוא משמש את התושבים בשתי השכונות לבילוי משפחתי בחיק הטבע. בגבול המזרחי נמצאת שכונת אל-בוסתאן שבסילוואן, והגיא משמש את תושבי השכונה בדרכם אל מערב העיר ובחזרה לבתיהם.

נופי הגיא עוצבו על ידי תושביו במאות השנים האחרונות ובעשרות השנים האחרונות על ידי בעלי האדמות הפלסטינים. בצד החיים והחקלאות, באדמות הגיא שזורים מערות ומבני קבורה עתיקים, מתקופת הברזל (ממלכת יהודה) ומהתקופה הרומית והביזנטית, וגם בית הקברות הקראי מהתקופה המוסלמית הקדומה, בית העצמות מהתקופה הצלבנית ובתי קברות נוצריים מהתקופה העות'מאנית. נמצאים בהן גם אמת מים חשמונאית מהתקופה ההלניסטית ומנזר אונופריוס, המזוהה עם חקל דמא, שדה הדם, שנקרא כך בשל המסורת הנוצרית שזוהי האדמה שרכש יהודה איש קריות בכסף שקיבל בעבור בגידתו בישו. גם במנזר ישנן מערות קבורה, כמה מהן מרשימות מאוד. סביב הגיא ואתרי הקבורה שפזורים בו נרקמו מסורות רבות ומגוונות.

המציאות הפסטורלית בגיא השתנתה לבלי הכר לפני [כשנתיים](#). בחסות מגיפת הקורונה, רשות הטבע והגנים, האחראית מבחינת הדין על ניהול ותפעול אזורים וגנים לאומיים, העבירה ניהול חלקים נרחבים בגיא לידי עמותת אלע"ד, והסמיכה אותה להפעיל מיזם תיירות בכל שטחי הגיא. ההחלטה עתידה לשנות את אופיו של האזור ולהפוך אותו משטח פתוח וירוק לאזור של חיכוך בין יהודים לערבים. החלטת רט"ג להעביר את המתחם לידי אלע"ד התקבלה בלא מכרז, ומבלי שהציבור היה שותף לה. ב-20.7.2020 [הודיעה רט"ג באתר האינטרנט שלה](#) על כוונתה לצאת למיזם המשותף, ובאותה העת ממש עובדי עמותת אלע"ד כבר עבדו במרץ בשטח, חפרו תעלות והקימו טרסות במרכז הגיא. מאז ועד היום לא פסקו העבודות, והגיא כבר אינו אותו הגיא שהיה לפני שנתיים.

עמותת אלע"ד היא עמותה ללא מטרת רווח, שפועלת לייחד בעיקר את המרחב של הכפר סילוואן (המזוהה גם כ"עיר דוד"). לשם השגת מטרתה היא פועלת בשתי דרכים: האחת, המוכרת יותר, היא רכישת בתים בסילוואן ובשכונות אחרות במזרח ירושלים תוך שימוש בחוקים מפלים והכנסת דיירים יהודים אליהם; הדרך השנייה, והיעילה יותר, היא הפעלת מיזמי תיירות באגן ההיסטורי שהמדינה הפקידה בידיה. מיזמים אלו חוסים כולם תחת המיתוג "עיר דוד" שנתפס כגוף תיירותי מרכזי (א-פוליטי) שאינו מזוהה עם עמותת המתנחלים אלע"ד, אף שמדובר בבשר מבשרה. בכל שנה מגיעים לאתרים שמפעילה העמותה מאות אלפי ישראלים, בהם תלמידים וחיללים. כך גם המיזם בגיא בן הינום, שזכה לשם "החוזה לחקלאות קדומה", וגם לשם השיווקי יותר "החוזה בגיא".

עבודות הפיתוח בגיא מתבצעות בליבו של המרחב הפלסטיני שבין סילוואן לאבו תור, באדמות שרובן הן אדמות פרטיות בבעלות פלסטינית שמשמשות לחקלאות מסורתית (בעיקר עצי זית), ולפיכך יוצרות חיכוך מתמיד בין עובדי העמותה לבין בעלי האדמות ותושבי האזור. בצד עבודות הפיתוח, בששת החודשים האחרונים התרחבה הפעילות החינוכית במקום, וקבוצות גדולות של תלמידים יהודים מהחינוך הפורמלי והלא פורמלי פוקדים את החווה ועובדים בשטחי הגיא. ככל שנוכחותם של גורמים יהודים בגיא גוברת, גם המשטרה מגבירה את נוכחותה. שוטרי מג"ב מעכבים יותר ויותר צעירים פלסטינים העוברים באזור, והמרחב כולו הוא מוקד חיכוך חדש בירושלים.

[בחוזה שבין רט"ג לעמותת אלע"ד](#) התחייבה עמותת אלע"ד להשקיע במיזם בגיא עד חמישה מיליון ש"ח, ולפחות חצי מעלותו. אף שהחוזה נחתם לתקופה של חמש שנים, ואפשרות להארכה של חמש שנים נוספות, כשנה לאחר חתימתו [הוארך החוזה](#) בחמש שנים נוספות, עד 2030. הארכת החוזה בלי שניתן לראות את

פעילות החווה תמוהה, ולא פחות מכך תמוה שהאזור הרגיש הזה הופקד בידיה של עמותה פרטית שהאג'נדה הפוליטית שלה שנויה במחלוקת.

במהלך השנים 2020-2021 במסגרת המיזם החלה עמותת אלע"ד לפתח שטחי חקלאות בגיא. בלב הגיא היא הקימה מרכז מבקרים ומנהלה מתחת לאולם האירועים של העמותה, "בית בגיא", שהוקם ב-2019. במחצית השנייה של שנת 2021 גודר המרכז, ובכניסה אליו הוצבו שערים. הגדר והשערים מסמנים לציבור מיהו למעשה בעל הבית. עובדי העמותה החלו בפיתוח הגדה הצפונית של הגיא בצד מרכז המבקרים: בניית טרסות, הכשרת שבילים, הקמת מחסנים ותשתיות מים וחשמל עד לבית הקברות היהודי סמבוסקי בפאתי סילוואן בשכונת ואדי א-רבאבה.

אף שהחווה מסדיר את הפרדה בין עמותת אלע"ד לרט"ג, בשטח קשה להפריד בין השתיים – החולצות של עובדי העמותה נושאות את הלוגואים של שני הגופים, והפיקוח של רט"ג משתף פעולה עם עובדי העמותה ומכשיר פעולות בעייתיות של העובדים.

מאז החלה החווה לפעול, צוות עמק שווה עוקב אחר הנעשה בשטח ושומר על קשר קבוע ורצוף עם בעלי האדמות ועם קבוצת פעילים יהודים מאבו תור המלווים גם הם את הנעשה בגיא. מסמך זה מציג אירועים לכאורה נקודתיים ואנקדוטליים, אך בתמונה רחבה הם מלמדים על שינוי של הנוף ושל זהות המרחב. המסמך מסכם מהלך של מעקב תדיר של עמק שווה בגיא בן הינום ומציג את התמונה העולה בששת החודשים הראשונים של 2022 בתחומים אחדים.

המצב החוקי של האדמות

על גיא בן הינום חלים מנגנונים המעוגנים בחוק הישראלי ומשרתים על פי רוב את הקהילה היהודית, ואילו הקהילה הפלסטינית נותרת בלי הגנה. הבנת המנגנונים תסייע בהבנת המשמעויות של השימוש האפשרי בקרקע.

גנים לאומיים

עמק שווה [סקרה בעבר](#) את השימוש בגנים לאומיים ככלים במאבק על בניית תודעה וכן בהשתלטות פיזית על שטחים. מרגע שהוכרז ששטח הוא גן לאומי, על השימוש בו חלות מגבלות חמורות. למשל, אסור לבצע פעולות בנייה, לא יינתן רישיון עסק, ולמעשה אסור לבצע כל פעולה שעלולה לסכן את ייעודו של השטח כגן לאומי או לפגוע בו. כאמור, מאז 1974, השנה שבה הוכרז שהאזור הוא גן לאומי, לא אושר כל פיתוח על המגרשים בגיא בן הינום השייכים לתושבי אבו תור וסילוואן.

צווי גינון

צווי גינון הם כלי סטטוטורי המאפשר לעירייה להוציא צווים ארעיים שמקנים לה את הסמכות להשתמש באופן זמני (חמש שנים) בשטחים בבעלות פרטית, שאינם בשימוש, לטובת הציבור, למשל הקמת חניונים, גינות ציבוריות וכד'. מאחר שהחלוקת בגיא בן הינום הן חלקות פרטיות הנמצאות בשטחו של גן לאומי נוצר מצב קפקאי שבו בעליהן מוגבלים ביכולתם להשתמש בהן, וצווי הגינון (המסתמכים על הזנחה כביכול של השטח) משמשים כהפקעה דה פקטו.

על רוב החלקות שבגיא [הוציאה עיריית ירושלים צווי גינון](#), ולפיהם מטרת הצווים היא הקמת טרסות, סלילת שבילים ונטיעת עצים. בעלי האדמות של חלקות אלו עתרו יחדיו לבית המשפט בדרישה לבטל את הצווים. בינתיים הסמיכה העירייה את רט"ג לפעול בחלקות, ורט"ג בתורה, העניקה לאלע"ד אישור להיכנס אליהן ולפעול בהן במסגרת הפעילות לפיתוח הגיא. לאחרונה, ב 15.8 אוגוסט השנה (2022), לאחר הפרסום של הדו"ח דחה בית המשפט את העתירה.

נכסי נפקדים

חוק נכסי נפקדים חוקק לאחר 1948 וקבע שנכסיהם של מי שעזבו את ביתם למדינת אויב מועברים לניהולו של האפוטרופוס לנכסי נפקדים. אחרי 1967 הורחב החוק גם למזרח ירושלים. כמה מהחלקות שבגדה הצפונית של הגיא הועברו לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים. המשפחות שטוענות לבעלות על הקרקע דוחות את הטענה כי נפקדו, וכי בכל מקרה הן המחזיקות בקרקע ולכן עבודות הפיתוח של רשות הטבע והגנים בחלקות אלו צריכות להיפסק. סוגיה זו עודנה תלויה ועומדת לדיון בבית המשפט.

כשהחלו עבודות הפיתוח בגיא פנו בעלי האדמות אל בית המשפט בבקשה שיוציא צו מניעה ויעצור את פעולות הפיתוח על אדמתם. בקשתם נדחתה והאפוטרופוס לנכסי נפקדים התיר לרט"ג לבצע פעולות פיתוח בחלקות הנמצאות תחת אחריות האפוטרופוס. גם במקרה זה, רט"ג העבירה הלאה את זכות הפיתוח ופעולות אלו מבוצעות בפועל על ידי עובדים מטעם עמותת אלע"ד.

גיא בן הינום

- קו הרכבל שלב א' ----
- תחנת רכבל
- הקו הירוק ----
- צווי גינון
- אפוטרופוס נכסי נפקדים ומוקד העבודות של אלעד
- גדר מרכז המבקרים של החווה החקלאית ----

- מקרא
1. חפירות ארכיאולוגיות בהר ציון
  2. בית הקברות סמבוסקי
  3. מבנה קבורה צלבני בית העצמות
  4. מנזר אונפוריוס
  5. תוואי משוער של הגשר
  6. בית בגיא, אולם האירועים של אלעד

עמק שווה
عمق شبيهه
Emek Shaveh

(חל"צ) של ג' (CPB)

emekshaveh.org

חוזה אלעד-רט"ג

החוזה בין רט"ג לאלעד שנחתם ב 11.8.20 כלל מפה המגדירה את השטח שרט"ג מאפשרת בו את הפעילות של עמותת אלעד לצורך פיתוח של הגיא. מפה זו היא העדות הישירה לשינוי במעמד השטחים הללו בפועל (בשעה שרט"ג עדיין אחראית על מרבית השטח). אולם, כפי שיתואר בהמשך, נוצר מצב תמוה שבו רט"ג מאצילה סמכות לאלעד גם בשטחים שאין לה עליהם סמכות כלל ושנמצאים מחוץ לתחומי הגן הלאומי.

סקירה של המאמץ לפיתוח והרחבת הפעילות בכסות של פעילות חינוכית בחווה החקלאית

מאז 2020 עמותת אלע"ד פועלת בגיא בן הינום, אולם בששת החודשים האחרונים החלו עמותת אלע"ד ורט"ג גם להביא לשטח הגיא תלמידים ומתנדבים לפעילויות חינוכיות. עד חודש מרץ 2022 תועדו פעילויות מסוג זה בעיקר בחלקות הנמצאות תחת צווי גינון (שכאמור הבעלות עליהן פרטית ואין על כך עוררין), אולם נראה שבחודש מרץ 2022 חלה תפנית ועיקר הביקורים מאז התקיימו בגדה הצפונית של הגיא, בחלקות שבאחריות האפוטרופוס לנכסי נפקדים. יש לציין כי אין בידינו תיעוד מלא של כלל הפעילות בגיא, וייתכן שהיו ביקורים ופעילויות גם בחלקות אחרות.

תלמידי תיכון ומעורבות חברתית

השתתפות בתוכנית להתפתחות אישית ולמעורבות חברתית¹ של משרד החינוך היא תנאי חובה לקבלת תעודת בגרות במדינת ישראל. התוכנית פועלת במסגרת מנהל חברה ונוער במשרד החינוך, וכמה ממטרות-העל שלה, כפי שהן מוצגות [באתר משרד החינוך](#), הן "לטפח בוגר עצמאי, מעורב, בעל תודעה ורגישות חברתית." כפי שנבקש להציג בהמשך, וכפי שנראה להלן, ערכים אלו רחוקים ממה שמקנה הפעילות בגיא, ובכל זאת בני נוער מגיעים לא פעם לפעילות במקום במסגרת התוכנית.

שיתוף פעולה עם המנהל הקהילתי בקעה

בינואר המנהל הקהילתי בקעה רבתי הציע לתלמידים להשתתף במעורבות חברתית בחווה בלי שהסבירו לתלמידים ולהורים שמדובר בפעילות בעלת אוריינטציה פוליטית מטעם או בשיתוף פעולה עם עמותת אלע"ד. בתגובה לכך יזמו תושבים יהודים מאבו תור [עצומה](#) הקוראת למנהל הקהילתי בקעה לעצור את הפעילות. בעקבות המאבק הפסיק המנהל הקהילתי לפרסם את הפעילות.

שיתוף פעולה עם עיריית ירושלים

בפברואר, פחות מחודש לאחר פרסום העצומה, הגיעו כיתות שלמות לפעילות בגיא במסגרת פעילות בית ספרית. עיריית ירושלים פרסמה את הפעילות באתר העירייה כחלק מהתוכנית למעורבות חברתית. בעקבות פנייה של סגן ראש העירייה יוסי חביליו הפרסום הוסר מאתר העירייה.

שיתוף פעולה עם ארגוני ימין

ארגון "השומר החדש" [מזמין גם הוא](#) קבוצות של תלמידים להגיע לפעילות חקלאית במקום. את פעילות הארגון בגיא, הכוללת גם הסעות של קבוצות למקום, מממנים משרד ירושלים ומורשת ורט"ג. במסגרת הפעילות הגיעו לגיא עשרות תלמידים משלושה בתי ספר ונכנסו לחלקות שתחת צווי הגינון וסייעו לפתח פעילות חקלאית וסביבתית בחלקות אלה. כשנה וחצי קודם לכן הועברו אותן חלקות לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים והטוענים לבעלות על החלקות כלל לא ידעו זאת.

1 ידועה בכינוי העממי "מעורבות חברתית", אשר מהווה תנאי סף לקבלת תעודת בגרות במדינת ישראל, וכל תלמיד תיכון נדרש להשלים שעות בתוכנית זו

פעילות של"ח מטעם משרד החינוך

ב-30.6.2022 הגיעו עשרות תלמידים לחווה במסגרת פעילות של"ח של מנהל חברה ונוער מטעם משרד החינוך. התלמידים עבדו בגדה הצפונית בחלקות שבאחריות האפוטרופוס לנכסי נפקדים. במהלך הפעילות בעלי האדמות דיברו עם התלמידים והסבירו להם כי מדובר באדמותיהם. התלמידים המשיכו לעבוד, וכמה מהם אף פצחו בשירה "כל אדמת ארץ ישראל שלנו". התנהגות זו מבטאת הפנמה של המסר החינוכי שהפעילות במקום מקנה. השירה המתריסה לא זכתה להתייחסות מצד המדריכים שנכחו במקום. אחד מבעלי האדמות שהיה על אדמתו בזמן שהתלמידים עבדו בה אמר לנו: "איני כועס על הילדים האלה. הם אינם יודעים דבר על מה שמתרחש כאן. אני כועס על מי ששולח אותם לכאן".

נציג עמק שווה פנה אל מנהל הפעילות במקום מטעם של"ח. תשובתו של המנהל הייתה: "עמק שווה הוא ארגון אנטישמי, אוטו-אנטישמי, אני מעדיף לא לשתף איתו פעולה", והוסיף: "אם הייתי בזמן השואה לא הייתי מוכן להיות קאפו. אני מעדיף לא להיות קאפו". אמרות קשות אלו אינן מקובלות באופן כללי, וחומרתן מתגברת (אם אפשר) לנוכח העובדה שדמות חינוכית שמובילה פעילות חינוכית אידיאולוגית היא שאמרה אותן.

תלמידים בפעילות של משרד החינוך על אדמות שהתושבים הפלסטינים טוענים לבעלות עליהן

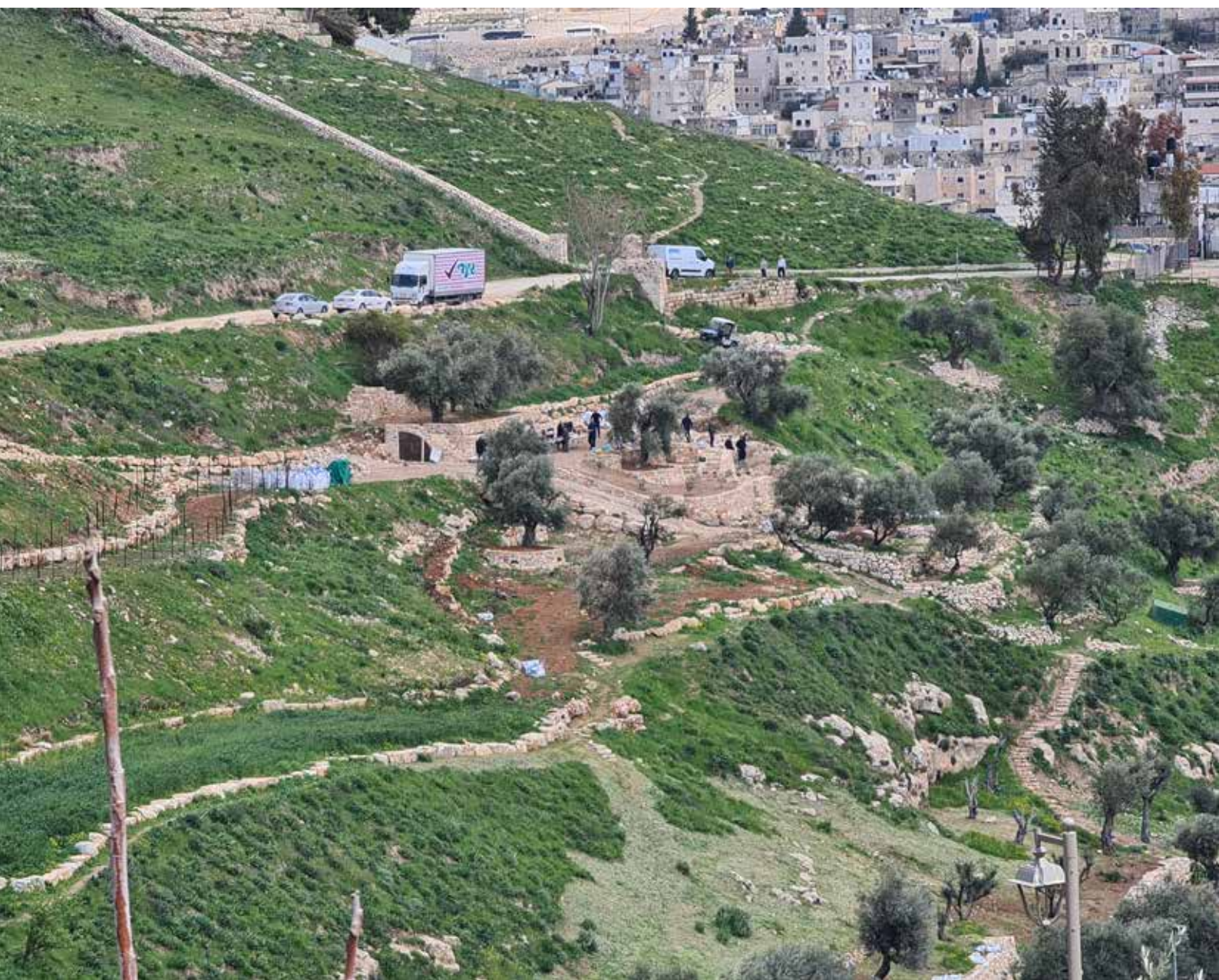

פעילות של חיילי צה"ל בחווה החקלאית

ב-22.3.2022 הגיעה קבוצה של עשרות חיילים, חניכי קורס "נתיב" לעבוד בהתנדבות בפעילות פיתוח בגדה הצפונית של הגיא. בעלי האדמה דיברו עימם והסבירו להם את המצב במקום, ולאחר מכן החיילים עזבו את השטח. בעקבות פנייה של עמק שווה לחה"כ מוסי רז, פנה חה"כ רז אל משרד הביטחון בדרישה שמקרים אלו לא יחזרו. בתשובה לפנייתו, בצה"ל טענו כי אינם מעירים את הפעילות. פרטיה של מפקדת הפלוגה הועברו למשרד הביטחון. עדיין לא התקבלה תגובה. ב-2.6.2022 התקיים בשטח המגודר של החווה מפגש של עשרות קצינים מעוצבת הפלדה (אוגדה 162 של פיקוד המרכז) ובנות זוגם. לצורך כך החווה נסגרה לציבור הרחב וקושטה בדגלי היחידה.

פסטיבל בגיא

במהלך חג הפסח, בחודש אפריל 2022, התקיים בחווה אירוע פסטיבל בחווה. האירוע מיועד בעיקרו לקהל חרדי ודתי לאומי. בפרסומים של אלע"ד נכתב: "בפסטיבל יתקיימו סדנאות על הסודות העתיקים של הכנת בשמים, סיתות אבנים, קליעת סלים מחומרים טבעיים, כתישת צמחי תיבול, דריכת ענבים ועוד. אליהם יצטרפו מופעים מיוחדים, תחנות לצילומי מגנטים וסרורים ייחודיים בסביבה החקלאית בגיא, החושפים את ההיסטוריה של האזור". הפעילות נועדה לייצר חוויה מקראית יהודית.

פיתוח מקיף ופיקוח רופף

כאמור מעלה, הגן הלאומי סובב חומות ירושלים שימר את נופיו הקדומים של גיא בן הינום, שמעולם לא זכה לפיתוח מודרני. אולם מעל הגיא אושרו בתמיכת רט"ג שתי תוכניות שיפגעו בגיא פגיעה קשה: הרכבל שיעבור מעל הגיא והגשר התלוי. שניהם ישרתו בסופו של דבר את עמותת אלע"ד. הפיתוח על הקרקע בשנתיים האחרונות אינו פוסק לרגע והוא מעצב מחדש את נופיו של הגיא הקדום.

רכבל

תוכנית הרכבל לעיר העתיקה התקבלה בהחלטת ממשלה ב-2017. הרכבל מתוכנן לצאת ממתחם התחנה ולהגיע למתחם קדם של עמותת אלע"ד, שצפוי לקום על חניון גבעתי מול חומות העיר העתיקה ליד שער האשפות. אורכו של מסלול הרכבל 1.4 ק"מ, והוא יעבור מעל גיא בן הינום, הר ציון ולאורך החומות. תוכנית הרכבל שנויה במחלוקת, שורה ארוכה של ארגונים התנגדו לה, וארבע עתירות הוגשו נגדה לבית המשפט העליון (בג"ץ). בחודש מאי (2022) [דחה בית המשפט העליון את העתירות](#).

גשר תלוי

הגשר התלוי צפוי להיות הגשר התלוי הארוך ביותר בישראל, 209 מ'. הוא ישרת הולכי רגל שיגיעו מהר ציון היישר אל אולם האירועים של אלע"ד בגיא בן הינום – בית בגיא. גם האופן שבו קודם הגשר מעורר תהיות. בינואר (2022) פורסם מכרז להקמת הגשר. במסמך המקורי שהעלתה הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י) לרשת, הופיעה עמותת אלע"ד כאחת מהיזמים. לאחר בירורים ושאלות שונו המסמכים ושמה של אלע"ד נעדר מרשימת היזמים. בחודש אפריל (2022) מסיבה שאינה ידועה לעת זו, [פורסם המכרז פעם נוספת](#).

פיתוח הקרקעות

עובדים מטעם עמותת אלע"ד בנו בגיא טרסות, סללו שבילים, ועל אותם השטחים ששימשו את הפלסטינים לחקלאות מסורתית מגדלים גידולים. עיקר הפיתוח הוא באדמות הגדה הצפונית של הגיא, שבאחריות האפוטרופוס לנכסי נפקדים, אך מעת לעת מתבצעות גם עבודות על האדמות שתחת צווי הגינון. העבודות מתבצעות כל העת ויוצרות חיכוך קבוע בין בעלי האדמות לעובדים. במסגרת העבודות מוצבות גם גדרות בשטחים ציבוריים המגינות על שטחים חקלאיים של החווה על הגדה הצפונית.

עיקרי האירועים שתיעדו נציגי עמק שווה:

ינואר: במפגש עם תושבים סופר כי בספטמבר 2021 שברו עובדים של העמותה בליווי פקח רט"ג גדר של חלקה שנמצאת תחת צווי גינון. בינואר הציבו במקום שער ברזל. בעלי האדמות הזעיקו משטרה. השער הוסר אך הגדר עדיין שבורה. רכבי עבודה של החווה עוברים בשטח זה, ופעם אחת אף הגיעו טרקטורים ויישרו את האזור הגובל במצוק הדרומי.

פברואר-אפריל: עבודות הפיתוח התעצמו בגדה הצפונית של הגיא, ועובדי העמותה בנו טרסות ומדרגות, סללו שבילים ונטעו עצים. ב-7.3.2022 עובדים מטעם עמותת אלע"ד הציבו, לדבריהם, עוגנים לקראת הגשר התלוי בצמוד לבית בגיא.

מאי: בתחילת מאי עובדי העמותה ועובדי חברת קבלן שנשכרה החלו להקים מבנה קבע בגדה הצפונית של הגיא. העובדים סיפרו לבעלי האדמות כי המבנה ישמש כבית כנסת. מאחר שאסור לבנות בשטח של גן לאומי, וודאי שאסור לבנות בלא היתרי בנייה, הזעיקו בעלי האדמות את המשטרה, והיא עצרה את העבודות, אך העבודות החלו שוב למחרת, ושוב הוזעקה המשטרה.

ב-4.5.2022 הפעולות התחדשו. כאשר המשטרה הגיעה נקרא למקום גם פקח רט"ג. הוא סיפר לשוטרים כי אין מדובר במבנה קבע אלא בטרסה. השוטרים קבעו כי כל עוד אינם רואים היתרי בנייה אין להמשיך בעבודות. עדיין לא הוצגו היתרים, והעבודות לא נמשכו מאז.

כלומר, פקח רט"ג לא רק שלא עצר בנייה לא חוקית בלא היתרים, אלא הוא אף סייע לכאורה לעובדי העמותה לבצע עבירות בנייה, כאשר במסגרת תפקידו אמר לאחד השוטרים במקום דברים שאינם נכונים.

בתמונת: מימין המבנה שהציג פקח רט"ג כטרסה; משמאל שיחה של הפקח עם השוטור

בתגובה² לפניית עמק שווה למנהל מרחב ירושלים של רט"ג, זאב הכהן, על עבירת הבנייה השיב הכהן: "הטענה לגבי בית כנסת מופרכת, לא היה ולא נברא. מיד עם הגעת הפקח לשטח הוא זיהה להבנתו חריגת בניה. הפקח עדכן אותי, הגעתי לשטח וגם אני התרשמתי שאכן מדובר בחריגת בניה. בניגוד למכתבכם, המשטרה לא עצרה את הבניה, אלא אנחנו. עוד באותו היום ניתנה הוראה מפורשת על-ידנו להתאים את הבניה לכללי התקנות. הפעולות שהיו בשטח בימים שלאחר מכן היו בהנחיה שלנו, הקירות שנבנו פורקו והשוו לגובה הטרסות וכפי שגם אתם ציינתם במכתבכם העבודות במקום לא נמשכו".

2 התגובה הובאה במלואה וכלשוונה ככלי להעצים את הפער בין התשובה והמתואר

פגיעה בעצים

בביקור מטעם "עמק שווה" ב-30.6.2022 סיפר אחד מבעלי האדמות כי באחד מימי השבוע נכרתו ענפים של עץ זית עתיק בחלקה שבבעלות משפחתו. בבדיקתנו התברר כי את הענפים כרת עובד של העמותה. העובד הסביר לנו שהעץ הפריע לרכב העבודה שלו לעבור. מעבר לעובדה שמדובר באדמה פרטית, שלא ברור מדוע אנשי העמותה צריכים לעבור בה ברכב, ומעבר לעובדה שגם עץ הזית שענפיו נכרתו הוא רכוש פרטי, לא יעלה על הדעת שעובדי עמותה פרטית יכרתו ענפים של עצי זית עתיקים בשטח גן לאומי.

בתמונות: מימין עץ הזית שענפיו נכרתו; משמאל ענף כרות זרוק בחלקה

לטענת העובד כריתת הענפים תואמה עם פקח רט"ג. אם אכן כך היה, לא ברור מדוע הפקח אפשר זאת. אם לא כך היה, לא ברור כיצד כריתה של ענפים של עצים עתיקים בשטח הגן הלאומי אינה מעוררת את רט"ג ואת פקח רט"ג לפעולה, לרבות הסנקציות הקבועות בדיון.

גם על כך השיב הכהן: "עצי הזית העתיקים הם אחד היעדים החשובים לשימור. השטח יעיד כאלף עדים על כך שאנו נלחמים על כל עץ והוספנו עוד נטיעות לחידוש הבוסתנים שהיו בעבר במקום... פעולות של גיזום עצים הן פעולות חיוניות לשמירת העצים ולעידוד הצמיחה. השנה, זו שנה ראשונה אחרי הרבה שנים, שעצי הזית בגיא נתנו יבול יפה. גם גיזום של ענף כדי למנוע את השבירה שלו מטרקטור עובר, היא פעולה נחוצה. אגב בתמונה שצרפתם מימין רואים עץ זית שעבר גיזום. התמונה משמאל היא של עץ אחר, מדובר בענף שצמח מצד של גדם של עץ זית שרוף. הענף קרס תוך כדי ניסיון לנסר את הגדם השרוף, הענף נמצא מתולע ומחורר. גם על הגדם השרוף אנחנו לא מוותרים ובוצעו בו פעולות לחידוש הצמיחה של העץ".

משטור ואלימות מצד עובדים ומבקרים בחווה החקלאית כלפי פלסטינים בגיא

כאמור, עבודות הפיתוח יוצרות חיכוך בלתי פוסק בגיא. בשנתיים האחרונות באירועים אחדים התפתח החיכוך לעימות פיזי בין התושבים ובין עובדי העמותה או עובדים מטעמה, והמשטרה הגיעה למקום כדי להרגיע את האווירה. מטבע הדברים, הקמת החווה ונוכחות ישראלים במקום הובילו גם להגברת הנוכחות של המשטרה – בצומת הצמוד לחווה עומדות כדרך קבע ניידות משטרה, ושוטרים בודקים בדיקה אקראית את הפלסטינים העוברים ברגל וברכב בסמוך לחלק המגודר של החווה. מיותר לציין שבדיקות אלו אינן תורמות לאווירה רגועה. לדבריהם של בעלי האדמות, בשנתיים האחרונות נעצרו בעקבות עימותים הקשורים לעבודות כשלושים צעירים מהמשפחות בעלות האדמות.

בחודשים ינואר–יוני 2022 היו חיכוכים שהובילו לעימותים, למשל סביב בניית מבנה הקבע היו דחיפות וצקעות. בדרך כלל, למרות התלהטות היצרים, החיכוכים לא הגיעו לכדי אלימות פיזית ומעצרים.

תקיפה אלימה של פלסטינים על ידי משתתפים בפעילות של החווה

ב-31.5.2022 יהודים שהשתתפו בפעילות החווה תקפו פלסטינים. באותו יום נסעו ריאד ולית' סומרין, אב ובנו, בדרכם לביתם והותקפו על ידי כעשרים צעירים שהיו בפעילות חינוכית בחווה החקלאית. בעקבות התקיפה אושפז ריאד בבית חולים לכ-17 יום. בנו לית' נזקק גם הוא לטיפול רפואי דחוף. בעקבות התקיפה פלסטינים שהגיעו למקום הזעיקו את המשטרה, אך היא עצרה ארבעה פלסטינים והתוקפים לא נעצרו.

מתייעוד שהגיע לידי עמק שווה נראה כי בזמן התקיפה של בני משפחת סומרין נכח במקום גם מנהל החווה החקלאית מטעם אלע"ד עוד נראה אחד הצעירים שהשתתפו בתקיפה מסתובב ובידו אקדח שלוף. כשמנהל החווה נשאל על ידי נוסעי הרכב מי הם האנשים שעמו הוא ענה: "סע קדימה, אנחנו מעיר דוד, הכל טוב". לאחר מכן שואלים נוסעי הרכב: "למה הוא מאיים, למה הוא מרים אקדח?" בשלב זה נקטע הסרטון. בעקבות האירוע הגיע גם פקח רט"ג למקום. לפי התמונה העולה מכתבתו של ניר חסון על האירוע המשטרה לא חקרה את המשתתפים באירוע. לדעתנו, בעקבות אירוע כזה (ואירועים אחרים שתועדו בעבר) יש הכרח לבדוק כיצד ייתכנו פעולות כאלה על ידי עובדים של החווה או על ידי מי שמוזמנים לפעילויות בה.

בתמונה: מתוך תיעוד שהגיע אלינו והתרחש רגעים ספורים לפני התקיפה, מאחור אפשר לראות אחד מהמשתתפים בפעילות החווה באקדח שלוף

גם על כך השיב לנו הכהן: "אכן מדובר באירוע קשה וחריג של קטטה שהייתה במקום. אירוע שלא קשור אלינו ולא קשור לעמותה. הקטטה פרצה בין קבוצה שביקרה בחווה בגיא באותו יום לבין נוסעי רכב שחלף במקום, והיא מבוררת על ידי המשטרה... מיד לאחר התרחשות הקטטה הפקח ועובד האתר הגיעו למקום. הפקח הזמין באופן מידי משטרה, במקום התחילה הפרת סדר כולל תקיפת פקח הרשות ועובד האתר באלות. למרות התקיפה, הם נשארו עם נוסעי הרכב שנפגעו והמתינו עד להגעת המשטרה ובניגוד למכתבכם דאגו לוודא כי המעורבים לא יעזבו את המקום עד לבדיקת המשטרה".

רכב ביטחון ומאבטחים

נוסף על נוכחות המשטרה בגיא, שבאמור מגבירה את המתיחות ומובילה לעיכובים של עוברי אורח, בששת החודשים האחרונים החל לפעול גם רכב ביטחון של החווה 24/7. הרכב מפטרל בסביבת החווה גם בשבתות וחגים. בסיוורים שנערכו באזור, על ידי נציגי עמק שווה היו מספר מקרים בהם מאבטח נצפה עוצר עוברי אורח בכביש הסמוך לשטח המגודר של החווה ומתשאל אותם לגבי מעשיהם במקום. גם נוכחות זו מגבירה את החיכוך במקום.

התמונה הגדולה

הפקדת גיא בן הינום בידיה של עמותת אלע"ד היא חלק מתוכנית אסטרטגית. הדינמיקה של העלמת עין של הגורמים המדיניים שמזדהים עם מטרותיה של העמותה ונותנים לה יד חופשית מייצרת לא רק נופים חדשים אלא גם מציאות פוליטית חדשה. הדינמיקה הזאת מתקיימת גם בסוגיות התכנון, והן מייצרות מציאות מדינית באגן ההיסטורי כולו.

עד כה המציאות בגיא בן הינום השתקפה במבט מבעד לקוף המחט בסקירה של היוזמות המקומיות, שמתאפשרות בזכות העלמת עין של רט"ג במקרים מסוימים ובסיוע פעיל שלה במקרים אחרים. היום-יום בגיא, שבהם ניתן למתנחלי עמותת אלע"ד כוח עודף, מעצבים מציאות פוליטית חדשה באזור. אף שכינוסם של המקרים זה בצד זה מצייר תמונה ברורה, ראוי להסתכל על המצב בגיא בן הינום מנקודת מבט נוספת. אלע"ד משחקת כל הזמן בין הצגת עצמה כקבלן משנה יעיל שכל עניינו הוא בעשייה לבין שימוש בכוחה הפוליטי העצום כדי להפעיל את המדינה בדרך לכיבוש היעד הבא שלה באגן ההיסטורי. זו הפריזמה שלדעתנו צריך להסתכל מבעדה על מה שקורה בגיא. להלן יתואר המתרחש באזור מתוך התבוננות בתמונה הכוללת.

התוכנית להרחבת הגן הלאומי

במסגרת החוזה שנחתם בין רט"ג לאלע"ד הועברו לידי העמותה שטחים שאינם חלק מהגן הלאומי. לא ברור כיצד רט"ג יכולה להעביר לעמותה ניהול שטחים שאינם גן לאומי. ככל הנראה גם רט"ג ואלע"ד הבינו את הבעייתיות בכך, ולכן בפברואר היה אמור להתקיים דיון בוועדה המחוזית בירושלים לאישור תוכנית 674788 להרחבת הגן הלאומי בכ-25%. בתוכנית שהוצעה, השטחים שאינם חלק מהגן הלאומי אבל נמסרו לאלע"ד במסגרת החוזה אמורים להיות גם הם מוכרזים כחלק מהגן הלאומי.

המפה כפי שהיא מופיעה בתוך החוזה בין רט"ג לאלע"ד. בירוק (סומן על ידי עמק שווה) השטח שאינו חלק מהגן הלאומי ונמסר לאלע"ד על ידי רט"ג

אלא [שהתוכנית להרחבת הגן הלאומי כללה גם את הקדרון והר הזיתים](#), ולכנסיות יש עניין רב בשטח זה. הכנסיות זיהו שאלע"ד היא גוף חסר מעצורים אשר מבקש לנגוס בכל אזור באגן ההיסטורי שאינו מספר סיפור יהודי. לפיכך ראשי הכנסיות שלחו [מכתב משותף](#) לשרה להגנת הסביבה תמר זנדברג, האחראית על רט"ג, ובו כתבו כי את התוכנית קידמו "גורמים שונים המבקשים למזער, שלא לומר לחסל, כל מאפיין לא יהודי בירושלים. בזכות לחצן של הכנסיות ירדה התוכנית מסדר היום, אבל היא עדיין עומדת על הפרק, ודיון נוסף בנושא נקבע לדצמבר 2022.

מתוך המצגת של התוכנית להרחבת הגן הלאומי. השטח בירוק כהה הוא השטח שהתוכנית להרחבת הגן הלאומי מבקשת להכניס לתוך הגן הלאומי ונמסר בחוזה לאלע"ד

כלומר, אם בימים כתיקונם רט"ג מכריזה על שמורות וגנים לאומיים מסיבות מקצועיות, בגיא בן הינום מתרחש תהליך הפוך – ראשית רט"ג מוסרת שטח לאלע"ד, ולאחר מכן היא פועלת כדי להכריז שהשטח הוא גן לאומי. הסיפור חושף לא רק את שיטות הפעולה של העמותה, אלא גם כיצד היא שומרת על עצמה מחוץ למעגל קבלת ההחלטות לכאורה, ומתמרנת את כל הגורמים לקדם את תוכנית-העל שלה לרישות אתריה.

מימון

גם בבחינת ההיבטים הכלכליים של החוזה בין רט"ג לאלע"ד אפשר לגלות כיצד העמותה מצליחה לתמרן גופים של המדינה – לעיתים הם מעלימים עין ממהלכים לא תקינים ולעיתים מסייעים לה באופן פעיל.

היעד: חמישה מיליון ש"ח

כאמור, אלע"ד התחייבה במסגרת החוזה להשקיע עד חמישה מיליון ש"ח בחווה החקלאית. נבקש לציין כי אנחנו סבורים שחמישה מיליון ש"ח הוא סכום לא גבוה תמורת הזכות להחזיק ולנהל למשך עשר שנים שטח רחב ממדים בלב ליבו של האגן ההיסטורי.

ואולם בחינה של תקציבים המגיעים לעמותה מגורמים מדיניים מעלה חשד שהעמותה לא נדרשה להשקיע כסף משלה (כמתבקש במהלך המבוסס על הפרטה, שבו מגייסים כסף פרטי בתמורה לזכות להפעיל את האתר או המיזם) בגן הלאומי, אלא שהכספים שהושקעו הועברו מכיס אחד של המדינה לכיס אחר, וייתכן שהעמותה אפילו הגדילה את הכנסותיה מהמהלך. כלומר, במקום שתידרש להשקיע כספים בחווה העמותה פועלת מול כמה רשויות ומגייסת מהן את הכספים, ואילו היא עצמה נהנית מהתמלוגים המתקבלים מהפעלת החווה. להלן פירוט של העברות הכספים.

בחוזה בין הצדדים נדרשה העמותה לשקם את מערות הקבורה שבגיא בן הינום. הפרוטוקולים של ועדת המכרזים של הרל"י מלמדים כיצד גייסה העמותה שמונה מיליון ש"ח למען המשימה בלי שהשקיעה שקל אחד.

[פרוטוקול](#) ועדת המכרזים של הרל"י מיום 3.5.2022 (עמ' 22) עולה כי הרל"י תשקיע ארבעה מיליון ש"ח בשימור מערות קבורה בגיא בן הינום. הממונה על אגן העיר העתיקה בהרל"י, ענר עוזרי, הסביר בדיון כי הכסף יגיע כהשקעה נוספת כנגד תקציב זהה שמעמיד גוף אחר לתקציב שתשקיע עמותת אלע"ד. ואולם כשהוא נשאל מדוע הגוף האחר בהשקעה הזאת הוא עמותת אלע"ד, הוא הסביר כי אלע"ד קיבלה תקציב ממשרד התיירות לפיתוח תשתיות ציבוריות. כלומר, אלע"ד גייסה שמונה מיליון ש"ח משתי זרועות של המדינה ובכך עמדה בהתחייבותה לרט"ג להשקיע עד חמישה מיליון ש"ח.

יגידו רבים, ובצדק, ששיקום מערות הקבורה הוא מטרה ראויה. אנחנו כמובן מסכימים, אך כפי שראינו לעיל (וכפי שאנחנו מכירים היטב מהמציאות בסילוואן), הפקדת המהלך כולו בידי עמותת אלע"ד הופכת את הארכאולוגיה וההיסטוריה לכלי נשק נגד התושבים הפלסטינים ובעלי האדמות באזור.

בכל מקרה, ההשקעה של המדינה במיזם של אלע"ד בגיא בן הינום נמשכת: בספר התקציב של הרל"י לשנת 2022 מופיע סעיף בסך ארבעה מיליון ש"ח לגיא בן הינום, והוא מתחלק למשימות, בהן סלילת שבילים, גינון ותאורה. לא ברור איזה חלק מהתקציב מיועד לכך, אך כפי שראינו, את העבודה הזאת ביצעה עמותת אלע"ד, וסביר להניח שהציבור יידרש לשלם על כך.

[פרוטוקול](#) ועדת המכרזים של הרל"י מיום 3.4.2022 (עמ' 3) מגלה גם כי הפסטיבל בחווה החקלאית בפסח מתקצב בסכום של 210,000 ש"ח על ידי הרל"י. את הפעילות הפעילה וניהלה לכאורה החברה לפיתוח מזרח ירושלים (פמ"י). בפועל מדובר בפעילות של עמותת אלע"ד בחווה.

חברת מוריה מעריכה שהעלות של הגשר שיוביל היישר אל אולם האירועים של אלע"ד, הבית בגיא הוא [10.4 מיליון ש"ח](#), והמימון יגיע גם הוא מהרל"י.

לבסוף, כסף קטן. מעת לעת אלע"ד יוזמת סיורים אל החווה ומקיימת בה פעילויות. בדרך כלל המשתתפים בסיורים אלו נדרשים לשלם תשלום סמלי. בעת האחרונה [העמותה מנסה לקדם](#) השתתפות בפעילויות בימי שישי בחווה, שבהן האוכל והשתייה יהיו במחיר לא עממי (65 ש"ח לבירה וחומס). גם אם אין מדובר בסכומים גבוהים, צריך לזכור שהפעולות מתקיימות באדמות שהיו בבעלות פלסטיניות פרטיות אולם הולאמו זה לא מכבר תוך שימוש בחוק נכסי נפקדים, ושכל הכנסה לקופה של העמותה היא רווח נקי, ולא זו אף זו – כסף שישמש להמשיך לדחוק את הפלסטינים מהאגן ההיסטורי.

חלק ממארג של אתרים

אחת מהתובנות החשובות של עמותת אלע"ד היא שהתיירות היא כלי יעיל לייחוד, יותר מההתנחלות המסורתית. האתר הארכאולוגי ומאות אלפי המבקרים בו מסייעים לייחד את האזור הרבה יותר מעוד בית שהעמותה רוכשת. הנוכחות הישראלית המוגברת והתדירה שינתה את אופייה של שכונת ואדי חילוה שבסילוואן, שבה נמצא האתר הארכאולוגי, וישראלים אינם חוששים לבקר בה. במשך השנים הרחיבה העמותה את שליטתה באתרים במזרח ירושלים, והיא מקפידה להשתמש במיתוג המוצלח של "עיר דוד", הנתפס כגוף תיירותי ממלכתי, שרוב הציבור בישראל אינו מזהה עם עמותת הימין שרוכשת בתים בסילוואן ובאגן ההיסטורי, לא פעם בדרכים שנויות במחלוקת.

אלע"ד הרחיבה את שליטתה ופעלה כדי ליצור חיבור בין האתרים שהופקדו בידיה. במהלך השנים הכריזה ממשלת ישראל על "[תוכנית שלם](#)", ששמה לה למטרה ליצור חיבור פיזי של כל האתרים היהודיים באגן ההיסטורי באמצעים שונים, בהם הרחוב המדורג בסילוואן, שבאלע"ד מכנים "[דרך עולי הרגל](#)", חפירה בשיטות הרסניות ולא מקובלות, והוספת מנהרות שיחברו בין בריכת השילוח לרובע המוסלמי.

כעבור ארבע שנים, ב-29.5.2022 הכריזה ממשלת ישראל על "[תוכנית שלם ב'](#)", ובה כל האתרים שהופיעו הם אתרים בניהולה של עמותת אלע"ד, ואחת ממטרותיה המוצהרות הייתה ליצור קשרים פיזיים בין גיא בן הינום וארמון הנציב ובין עיר דוד, ונוספה עוד מטרה – חציבה של מנהרה חדשה, מנהרת העופל, שתחבר גם היא בין עיר דוד לעיר העתיקה.

נוסף לתוכנית הממשלתית הזאת העמותה מקדמת תוכניות עם עיריית ירושלים, הרל"י, משרד ירושלים ומורשת וגופים מדיניים אחרים. למשל, [תוכנית גן המלך בשכונת אל-בוסתאן](#) שממזרח לגיא. צווי ההריסה שהוצאו לפני יותר מעשור עומדים שוב על הפרק, במטרה להקים גן ארכאולוגי במקום. גם אם נניח שהשכונה נמצאת במקום ששכן גן המלך שלמה, שום חפירה ארכאולוגית לא תוכל לחשוף את הבוסתן ואת עצי הגן, אבל אין ספק שבתים של תושבים ייהרסו, והאתר יחבר את הגיא לבריכת השילוח ועיר דוד.

גם מצידה השני של אבו תור, בטיילת ארמון הנציב, נבנה במרץ בשנה וחצי האחרונות בית שץ, מרכז מבקרים של העמותה. גם הוא [נבנה במימון ציבורי](#), וממנו תצא אומגה ליער השלום, שבו העמותה מפעילה מתחם קמפינג.

בצמוד לחומות העיר העתיקה צפוי לקום [מתחם קדם](#), עוד מרכז מבקרים של אלע"ד, ובו תוקם תחנת רכבל. הבניין בן שבע קומות בשטח של 16,000 מ"ר. המיזם יצא גם הוא לדרך, ולשם התקשרות עם האדריכל של אלע"ד אריה רחמימוב, ביוני הוציאה החברה העירונית מוריה [פטור ממכרז](#) על עבודה בעלות של יותר משני מיליון ש"ח. כלומר, לא רק שנוסעי הרכבל יגיעו אל מרכז המבקרים של העמותה באתר הארכאולוגי עיר דוד, גם הקמתו ממומנת בחלקה על ידי המדינה.

ישנה גם [התוכנית לרישום מקרקעין](#), שמטרתה לסייע [בבחינת בעלויות על קרקעות במזרח ירושלים](#). אחד האזורים שהמדינה בוחנת הוא שכונת אבו תור, הנמצאת מדרום לגיא בן הינום, וכן אדמות בעופל, הצמוד להר הבית.

אם כן, אלע"ד משתמשת בארגז כלים מגוון שהמדינה מספקת לה כדי ליצור רצף של אתרים שיוצרים שינוי דמוגרפי ונרטיבי של האגן ההיסטורי של ירושלים.

סיכום

הפעילות בגיא בן הינום היא חלק מתוכנית רחבה של שינוי סיפורה של ירושלים ועיצוב מורשת יהודית בלעדית לעיר. החווה החקלאית באזור משתלבת בצורה קוהרנטית בתוכנית, וניכרת השקעה נרחבת בביסוס הסיפור היהודי גם במערות הקבורה ובפעילויות בחווה. בשל העובדה שהגיא מחבר בין מערב העיר ובין סילוואן והר הבית יש לו תפקיד מרכזי בתוכנית הגדולה של מחיקת הקו הירוק לא רק בשטח אלא בעיקר בתודעה.

